บทความวิจัย

สถาบันการเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ศรัณย์ ศานติศาสน์[1]
อัญชนา พลศร[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย กองทุนธนาคารอิสลามของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เกษตร และสหกรณ์อิสลามอิบนูอัฟฟาน) กับการเติบโตทางเศรษฐกิจและผลกระทบต่อความยากจน ในช่วงปี พ.ศ. 2549 ถึง 2557 โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิในการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติด้วยวิธี Granger Causality Test และ Panel Least Squares รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถาบันการเงินอิสลาม ผลการศึกษาพบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลให้ปริมาณสินเชื่อรวมของสถาบันการเงินอิสลามเพิ่มขึ้น แต่การเพิ่มขึ้นของสินเชื่อรวมไม่ได้ส่งผลให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ปริมาณสินเชื่อรวมของสถาบันการเงินอิสลามส่งผลให้ความยากจนในพื้นที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: สถาบันการเงินอิสลาม การเติบโตทางเศรษฐกิจ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

[1] อาจารย์ ดร. คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ Email: saran.s@nida.ac.th

[2] นักวิจัยอิสระ Email: ingnaka859@hotmail.com

RESEARCH ARTICLE

Islamic Financial Institutions and Economic Growth in the Three Southern Border Provinces

Saran Sarntisart[3]

Aunchana Pholsorn[4]

Abstract

This research aims to study the relationship between the Islamic financial institutions' amount of financing in the three southern border provinces (the Islamic Bank of Thailand, the Islamic Bank Fund of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, and the Ibnu Affan Islamic Cooperative), economic growth, and its impact on poverty during 2006 to 2014. By analyzing secondary data via econometric techniques including the Granger Causality Test and the Panel Least Squares, and an in-depth interview of the institution's management, results show that economic growth in the three southern border provinces causes the amount of Islamic financing to grow. We, however, do not find a reverse relationship. Despite this result, we do find that Islamic financing has a significant impact in decreasing poverty in the area.

[3] Lecturer, Ph.D., Graduate School of Development Economics, National Institute of Development Administration, Email: saran.s@nida.ac.th

[4] Independent Researcher, Email: ingnaka859@hotmail.com

Keywords: Islamic Financial Institution, Economic Growth, Three Southern Border Provinces

บทนำ

อิสลามไม่ได้เป็นเพียงศาสนาแต่เป็นหลักในการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตและกิจกรรมต่างๆ จะต้องเป็นที่อนุมัติตามบทบัญญัติของศาสนา (ฮาลาล) รวมถึงการใช้จ่ายเงินและการลงทุน ประชากรมุสลิมจำนวนหนึ่งอึดอัดใจที่จะฝากเงินออมของพวกเขาในธนาคารทั่วไป (Conventional Bank) ที่ไม่ได้ดำเนินการตามหลักศาสนาอิสลาม (Kpodar and Imam, 2010) ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับการพัฒนาทางการเงินและการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมุสลิมหลายประเทศ ระบบธนาคารทางเลือก (Alternative Banking System) อย่างระบบธนาคารอิสลาม (Islamic Banking System) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเงินอิสลามมีเป้าหมายที่จะให้บริการทางการเงินบนพื้นฐานของศาสนาอิสลามเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านการเงินของมุสลิม โดยเฉพาะมุสลิมที่หลีกเลี่ยงการใช้บริการระบบธนาคารทั่วไปเนื่องจากความกังวลในเรื่องศาสนา เป็นที่ทราบกันดีว่าระบบการเงินการธนาคารส่งผลกระทบทางบวกต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการสนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนย้ายของเงินออม เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรและเพิ่มมูลค่าทรัพยากรเหล่านั้น และกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมกับเทคโนโลยีใหม่ๆ

ในกรณีของประเทศไทย แนวคิดการจัดตั้งธนาคารอิสลามได้วิเริ่มขึ้นจากความต้องการของชาวมุสลิมที่จะใช้บริการธนาคารที่ดำเนินการบนหลักการของศาสนาอิสลาม อีกจุดประสงค์หนึ่งของการจัดตั้งก็เพื่อให้ประชาชนในระดับรากหญ้าโดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี นราธิวาส และยะลา) ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม[5] สามารถเข้าถึงบริการของธนาคาร เป็นแหล่งเงินทุนให้ธุรกิจรายย่อย (Noipom, 2014) เพิ่มโอกาสในการลงทุนและดึงเงินออมเข้าสู่ระบบเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยเจตนารมณ์เช่นนี้รัฐบาลจึงได้

[5] ประชากรมุสลิมในประเทศไทยมีอยู่ทั้งหมด 3,260,111 คน โดยอยู่ที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 1,421,172 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 43.59 (Well Being Promotion for Muslim Thai Foundation, 2010)

สนับสนุนให้ธนาคารอิสลามเกิดขึ้นโดยได้มอบหมายให้กระทรวงการคลังจัดเตรียมพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยนำเสนอสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาผ่านออกมาเป็นกฎหมายและสำเร็จในเดือนตุลาคมปี 2545 ธนาคารแห่งแรกของประเทศไทยซึ่งให้บริการตามหลักศาสนาอิสลามอย่างเต็มรูปแบบจึงได้เปิดดำเนินกิจการเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2546 อย่างไรก็ตามในปัจจุบันประเทศไทยยังมีอีกหนึ่งธนาคารที่ให้บริการตามหลักศาสนาอิสลาม นั่นคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่มีกองทุนธนาคารอิสลาม ซึ่งถือว่าเป็นการให้บริการประเภทหน้าต่างอิสลาม รวมทั้งสหกรณ์อิสลามซึ่งมีความใกล้ชิดกับชุมชนและประชาชนรากหญ้า

อย่างไรก็ตามสำหรับกรณีประเทศไทยยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาผลกระทบของสถาบันการเงินอิสลามต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจในเชิงปริมาณ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมทั้งผลกระทบต่อความยากจน โดยจะศึกษาในกรณีของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประชากรมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ ซึ่งการลดปัญหาความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยบรรเทาปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ (Sarntisart, 2005)

วัตถุประสงค์งานวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งผลกระทบต่อความยากจน

ขอบเขตการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี

นราธิวาส และยะลา) รวมทั้งผลกระทบต่อความยากจน โดยศึกษาผ่านทางปริมาณสินเชื่อรวมของสถาบันการเงินอิสลามที่อยู่ในพื้นที่ คือ ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย กองทุนธนาคารอิสลามของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์อิสลามโดยใช้สหกรณ์อิสลามอิบนูอัฟฟานซึ่งเป็นสหกรณ์อิสลามที่ใหญ่ที่สุดเป็นสหกรณ์ตัวแทน[6] ครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ถึง 2557

ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องสามารถแยกออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเงินการธนาคารอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ และกลุ่มที่ 2 งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่กำหนดหรือส่งผลกระทบต่อความยากจน

สำหรับงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเงินการธนาคารอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจมีทั้งที่เป็นในเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ Kumru and Sarntisart (2016) ได้ศึกษาผลกระทบของการมีธนาคารทางเลือก (Alternative Banking) ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศหรือระบบเศรษฐกิจที่ประชากรมีความเชื่อหรือความต้องการทางศาสนา (Religion Preference) โดยใช้ Overlapping Generations Model ผลการคำนวณพบว่า การจัดตั้งธนาคารทางเลือกในประเทศที่ประชากรมีความเชื่อหรือความต้องการทางศาสนา แม้จะเป็นสัดส่วนเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด จะส่งผลทางบวกต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ การออมโดยรวมของประเทศเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการผลิต การจ้างงาน ประชากรมีรายได้และสวัสดิการที่สูงขึ้น Furqani and Mulyany (2009) วิเคราะห์ผลกระทบเชิงพลวัตรระหว่างการธนาคารอิสลามและการเติบโต

[6] สหกรณ์อิสลามอิบนูอัฟฟาน จำกัด เป็นสหกรณ์อิสลามแห่งที่ 2 เปิดให้บริการในปี 2535 ด้วยเงินทุน 2 หมื่นบาท ในปัจจุบันมีลูกค้ากว่า 85,000 คน ครองส่วนแบ่งตลาดเป็นอันดับหนึ่ง และมีสินทรัพย์กว่า 1,600 ล้านบาท

ทางเศรษฐกิจในมาเลเซียในช่วงปี 2540-2548 พบว่า การเพิ่มขึ้นของ GDP ส่งผลให้การธนาคารอิสลามเติบโต แต่การเติบโตของการธนาคารอิสลามไม่ได้ทำให้ GDP เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม Abduh and Chowdhury (2012) ซึ่งได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาของการธนาคารอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจในบังคลาเทศในช่วงปี 2547-2554 พบความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ส่วน Abduh and Omar (2012) ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในสองทิศทางอย่างมีนัยสำคัญระหว่างระบบธนาคารอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งในช่วงระยะเวลาสั้นและยาวโดยใช้ชุดข้อมูลของประเทศอินโดนีเซียในช่วงปี 2546-2553

สำหรับประเทศไทย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่กำหนดหรือส่งผลกระทบต่อความยากจนมีดังต่อไปนี้

Rattanathammaporn (2002) ได้ศึกษาผลกระทบของการว่างงานและเงินเฟ้อต่อการกระจายรายได้และความยากจนในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2529-2543 ด้วยแบบจำลองสมการถดถอยพหุคูณโดยใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares (OLS)) ผลการศึกษาพบว่า อัตราการว่างงานและเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้ความไม่เท่าเทียมทางรายได้และความยากจนสูงขึ้น ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 80 Warr (2002) ได้ทำการวิเคราะห์การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยหลังวิกฤตต้มยำกุ้งกับการลดลงของความยากจน โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความยากจน เงินเฟ้อ และการเติบโตทางเศรษฐกิจ พบว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลให้เงินเฟ้อกับความยากจนลดลง นอกจากนี้ Deolalikar (2002) ได้ศึกษาผลกระทบของการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อการกระจายรายได้และความยากจนของประเทศไทยช่วง พ.ศ. 2535-2542 โดยใช้ข้อมูลระดับจังหวัด ผลการศึกษาพบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลให้ความยากจนลดลง ส่วนความไม่เท่าเทียมทางรายได้ที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้ความยากจนสูงขึ้นนำไปสู่อัตรา

การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่ำลง ส่วน Krongkaew et al. (2006) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน และปัญหาความยากจนในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2523-2545 โดยพบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลให้การจ้างงานและผลผลิตเพิ่มขึ้นนำไปสู่การลดลงของปัญหาความยากจน

สำหรับในต่างประเทศ งานวิจัยที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนมีเป็นจำนวนมาก Warr (2001) ได้ศึกษาการลดลงของความยากจนกับการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับภาค ได้แก่ ภาคเกษตร ภาคบริการ และภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ในช่วงปี พ.ศ. 2503-2542 ทั้งในเขตเมืองและชนบท โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ Pooled Data ผลการศึกษาพบว่า การเติบโตของภาคเกษตรและภาคบริการส่งผลให้ความยากจนลดลง แต่การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมกลับไม่ส่งผลเช่นนั้น ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับในกรณีของประเทศอินเดีย อย่างไรก็ตาม Warr and Wang (1999) ซึ่งทำการศึกษาประเด็นเดียวกัน แต่ในกรณีของประเทศไต้หวันกลับพบว่าการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมส่งผลให้ความยากจนลดลง ทั้งนี้ สาเหตุมาจากบทบาทของนโยบายด้านอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน

Agrawal (2007) ได้ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับปัญหาความยากจนในประเทศคาซัคสถานในช่วงปี พ.ศ. 2541-2546 โดยใช้ข้อมูลรายจังหวัด ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงจะส่งผลให้ปัญหาความยากจนลดลง นำไปสู่การจ้างงานที่เพิ่มขึ้นและค่าจ้างที่แท้จริงสูงขึ้น ส่วน Ncube et al. (2013) ได้วิเคราะห์รูปแบบของความไม่เท่าเทียมกับความสัมพันธ์กับการเติบโตทางเศรษฐกิจและความไม่เท่าเทียมทางรายได้ในกรณีของภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ (Middle East and North Africa : MENA) ในช่วงปี พ.ศ. 2528-2552 โดยใช้ข้อมูลแบบ Panel Data ผลการศึกษาพบว่า ความไม่เท่าเทียมทางรายได้ส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจ

ลดลงและความยากจนในภูมิภาคสูงขึ้น ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลให้ความยากจนเพิ่มขึ้น ได้แก่ การลงทุนทางตรง การเพิ่มขึ้นของประชากร และปัญหาเงินเฟ้อ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลให้ความยากจนลดลง ได้แก่ การลงทุนภายในประเทศ การเปิดกว้างทางการค้า อัตราแลกเปลี่ยน รายได้ต่อหัวของประชากร และสัดส่วนของค่าเช่าน้ำมันต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ

เท่าที่ผู้วิจัยทราบยังไม่มีงานวิจัยในกรณีของประเทศไทยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งผลกระทบต่อความยากจน

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจและความยากจนของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงปี พ.ศ. 2549 ถึง 2557 ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ในลักษณะใด ซึ่งงานวิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็นสองส่วน คือ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถาบันการเงินอิสลามในพื้นที่

1. ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัย

ข้อมูลที่ใช้และแหล่งที่มาสามารถสรุปได้ดังตารางด้านล่าง[7]

[7] ข้อมูลที่ใช้ทั้งหมดเป็นข้อมูลรายปี

ตารางที่ 1

ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยและแหล่งที่มา

ข้อมูล	แหล่งที่มา
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
สินเชื่อสถาบันการเงินอิสลาม	ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย กองทุนธนาคารอิสลาม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์อิสลามอิบนูอัฟฟาน จำกัด
สัดส่วนคนจน	สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ดัชนีราคาผู้บริโภค	สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์
งบประมาณจังหวัด	สำนักงบประมาณ กระทรวงการคลัง
อัตราการว่างงาน	สำนักงานสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

2.แบบจำลองทางเศรษฐมิติ

แบบจำลองที่ใช้ในการวิจัยมีอยู่ 2 แบบจำลอง คือ (1) แบบจำลองเพื่อศึกษาทิศทางความสัมพันธ์ว่าปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโต หรือเป็นเพราะเศรษฐกิจเติบโตปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามจึงเพิ่มขึ้น และ (2) แบบจำลองเพื่อศึกษาว่าปริมาณสินชื่อสถาบันการเงินอิสลามส่งผลกระทบให้ความยากจนลดลงหรือไม่

2.1 ทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลาม

เนื่องจากข้อมูลมีลักษณะเป็น Panel Data[8] จึงต้องทดสอบความนิ่งของข้อมูลด้วยวิธี Augmented Dickey-Fuller Test หลังจากนั้นจึงทำการหาความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวด้วยวิธี Johansen Fisher Cointegration Test[9] ต่อด้วยการทดสอบความสามารถในการปรับตัวระยะสั้นเพื่อเข้าสู่ดุลยภาพระยะยาวด้วยวิธี Panel Vector Error Correction Model (VECM) โดยประยุกต์ใช้เทคนิคของ Engle and Granger ทั้งนี้ ขั้นตอนที่กล่าวมาเป็นวิธีมาตรฐานซึ่งงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาหัวข้อเดียวกันแต่ในกรณีของประเทศอื่นใช้ (Abduh and Chowdhury, 2012; Abduh and Omar, 2012)

2.2 ผลกระทบของปริมาณสินเชื่อสถาบันการเงินอิสลามต่อความยากจน

จากการทบทวนวรรณกรรมพบตัวแปรมหภาคที่กำหนดความยากจนดังต่อไปนี้

$$POV = f(GPP, UNEM, INF, BUDG, FIN)$$

โดยที่ POV คือ สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)
UNEM คือ อัตราการว่างงาน (ร้อยละ)
INF คือ อัตราเงินเฟ้อ (ร้อยละ)
BUDG คือ งบประมาณ (บาท)
GPP คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (บาท)

[8] ข้อมูลมาจากหลายหน่วยสำรวจ (Cross Section) และแต่ละหน่วยสำรวจข้อมูลมีการเรียงตามเวลา (Time Series)

[9] การทดสอบความคงที่ของค่าเบี่ยงเบนจากการประมาณค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรอนุกรมเวลา

FIN คือ สินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประกอบไปด้วยธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย กองทุนธนาคารอิสลามของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์อิสลามอิบนูอัฟฟาน (บาท)

กำหนดรูปแบบสมการ ดังนี้

$$\ln(POV) = \gamma_0 + \gamma_1 \ln(GPP) + \gamma_2 \ln(UNEM) + \gamma_3 \ln(INF) + \gamma_4 \ln(BUDG) + \gamma_5 \ln(FIN) + \varepsilon$$

ตารางที่ 2

สมมติฐานในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ความสัมพันธ์กับ POV
GPP	-
UNEM	+
INF	+
BUDG	-
FIN	-

เริ่มต้นด้วยการทดสอบความนิ่งของข้อมูล ตามด้วยการทดสอบปัญหา Multicollinearity[10] และปัญหา Autocorrelation[11] หลังจากนั้นจึงใช้ Hausman Test เพื่อเลือกรูปแบบแบบจำลองที่เหมาะสมระหว่าง Fixed Effect กับ Random Effect Model พอได้รูปแบบแล้วจึงทำการประมาณค่าสมการด้วยวิธี Panel Least Squares

[10] การที่ตัวแปรอิสระมีสหสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่างกันในระดับที่สูง

[11] การที่ค่าความคลาดเคลื่อนในแต่ละช่วงเวลาไม่เป็นอิสระต่อกัน

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถาบันการเงินอิสลามจำนวน 3 คน โดยการตั้งคำถามอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีสถาบันการเงินกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Financial Institutions and Economic Growth Theories) ซึ่งกล่าวว่า การที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินจะช่วยทำให้เกิดการลงทุนนำไปสู่การจ้างงาน รายได้ และการเติบโตทางเศรษฐกิจเมื่อเศรษฐกิจเติบโตความยากจนจะลดลง ทั้งนี้ คำถามจะครอบคลุมทั้งหมด 4 ประเด็น คือ

1. ผลกระทบของสถาบันการเงินอิสลามต่อการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงระบบการธนาคาร
2. ผลกระทบของสถาบันการเงินอิสลามต่อการจ้างงาน
3. ผลกระทบของสถาบันการเงินอิสลามต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ
4. ผลกระทบของสถาบันการเงินอิสลามต่อปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่อันจะนำไปสู่ข้อมูลในการวางนโยบายด้านการพัฒนาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ผลศึกษาทิศทางความสัมพันธ์ว่าปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโตหรือเป็นเพราะเศรษฐกิจเติบโตปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามจึงเพิ่มขึ้น ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาว่าปริมาณสินชื่อสถาบันการเงินอิสลามส่งผลกระทบให้ความยากจนลดลงหรือไม่ และส่วนที่ 3 ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถาบันการเงินอิสลามในพื้นที่

1. ทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลาม

ในขั้นตอนแรกของการดำเนินการพบว่าข้อมูลมีลักษณะนิ่ง นั่นคือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความแปรปรวน (Variance) และค่าความแปรปรวนร่วม (Covariance) คงที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามเวลา ขั้นตอนต่อมา คือ การทดสอบทิศทางความสัมพันธ์ทั้งในระยะยาวและระยะสั้นพบว่า lnGPP ส่งผลกระทบต่อ lnFIN และมีความสัมพันธ์ในเชิงดุลยภาพระยะยาว (มี Cointegration) หลังจากนั้นจึงทำการทดสอบด้วย Panel VECM Model พบว่า lnGPP ไม่ส่งผลต่อ lnFIN ในระยะสั้น

อย่างไรก็ตาม ในการทดสอบความสัมพันธ์ Cointegration ของตัวแปรนั้นจะต้องทำการทดสอบทั้ง 2 ทิศทาง นั่นคือ การส่งผลกระทบซึ่งกันและกันของตัวแปร เพราะฉะนั้นจึงพิจารณาและทำการทดสอบความสัมพันธ์ Cointegration ของ lnFIN ที่ส่งผลต่อ lnGPP ว่ามีรูปแบบใดด้วยวิธีการและขั้นตอนเช่นเดียวกัน ผลการศึกษาพบว่า lnFIN ไม่ส่งผลกระทบต่อ lnGPP จึงไม่มีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว และไม่ส่งผลกระทบในระยะสั้นด้วย

2. ผลกระทบของปริมาณสินเชื่อสถาบันการเงินอิสลามต่อความยากจน

ลักษณะของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3

ลักษณะของข้อมูล

	POV (%)	GPP (ล้านบาท)	UNEM (%)	INF (%)	BUDG (ล้านบาท)	FIN (ล้านบาท)
ค่าเฉลี่ย	39.59	87,766.00	1.81	1.93	20,694	4,057.86
ค่าสูงสุด	66.2	152,659.00	3.8	5.67	27,547	8,796.60
ค่าต่ำสุด	13.38	63,019.00	0.5	0.10	14,207	783.78
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	12.55	22,893.62	0.81	1.37	4,677.73	2,492.36

เนื่องจากมีการทดสอบความนิ่งของข้อมูลแล้ว ขั้นตอนต่อไปจึงทดสอบปัญหา Multicollinearity ผลการทดสอบปรากฏว่า พบปัญหาระหว่างตัวแปร INF กับ FIN และระหว่างตัวแปร EMP กับ GPP ผู้วิจัยจึงตัดตัวแปร CPI กับ EMP ออกเพื่อแก้ปัญหา หลังจากนั้นจึงทำการเลือกรูปแบบของแบบจำลองระหว่าง Fixed Effect Model กับ Random Effect Model ด้วย Hausman Test ผลการทดสอบพบว่า แบบจำลองประเภทแรกเหมาะสมกว่า ขั้นตอนสุดท้าย คือ การประมาณค่าสมการด้วยวิธี Panel Least Squares แล้วทดสอบปัญหา Autocorrelation ซึ่งพบว่าไม่เกิดปัญหา โดยผลการประมาณค่าสมการสามารถแสดงได้ ดังนี้

$$POV = 6.050 - 0.380\ln(GPP) - 0.019\ln(BUDG) - 0.064\ln(FIN)$$

หากพิจารณาจากค่า R^2 พบว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายตัวแปรตามได้ถึงร้อยละ 76 โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดและสินเชื่อรวมของสถาบัน

การเงินอิสลามมีนัยสำคัญต่อสัดส่วนคนจนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

ผลการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามกับสัดส่วนคนจนซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยอธิบายได้ว่า หากผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.38 เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามกับสัดส่วนคนจนซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยอธิบายได้ว่า หากปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.064 เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ทั้งนี้ ตัวแปรด้านงบประมาณไม่มีนัยสำคัญต่อสัดส่วนคนจนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านตัวแปรผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดและการเติบโตของสถาบันการเงินอิสลามผ่านตัวแปรปริมาณสินเชื่อต่างส่งผลต่อการลดปัญหาความยากจนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ งบประมาณช่วยเหลือจากภาครัฐที่ไม่ส่งผลต่อการลดสัดส่วนคนจนอาจมีสาเหตุจากความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่สูงหรืองบประมาณที่ลงไปนั้นไม่ได้ไปช่วยเพิ่มผลิตภาพของแรงงาน

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก

ในส่วนของการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันการเงินอิสลามในพื้นที่ ผู้วิจัยพบข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้

ในภาพรวมการธนาคารอิสลามเป็นแหล่งเงินทุนทางเลือกในการสร้างงานสร้างอาชีพและการต่อยอดในอาชีพที่มีอยู่แล้วเพื่อตอบสนองความต้องการของพี่น้องชาวมุสลิมที่ต้องการเงินทุนที่ได้มาอย่างถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม

ซึ่งผู้บริโภคชาวมุสลิมต้องการผลิตภัณฑ์สินค้าที่ฮาลาล การปฏิบัติในทุกขั้นตอนการผลิตจะต้องมีความถูกต้องตามหลักศาสนารวมถึงเงินทุนที่ใช้ในการดำเนินงานเช่นกัน

ธุรกิจส่วนใหญ่ที่ขอสินเชื่อกับธนาคารอิสลาม ได้แก่ ธุรกิจด้านการเกษตรและสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลแต่ไม่เพียงพอ การธนาคารอิสลามจึงเป็นแหล่งเงินทุนทางเลือกที่โรงเรียนสถานศึกษาใช้ เมื่อธุรกิจเหล่านี้เติบโตจะก่อให้เกิดการสร้างงานนำไปสู่รายได้และการเติบโตทางเศรษฐกิจ

การธนาคารอิสลามในพื้นที่ประกอบไปด้วยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ซึ่งเป็นสถาบันการเงินที่อยู่คู่กับลูกค้าในพื้นที่มานานในระบบการเงินแบบทั่วไปก่อนที่จะมีธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2542 การจัดหาเงินทุนของมุสลิมในอดีตใช้แหล่งเงินทุนจากสหกรณ์ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อและจำนวนเงินทุนที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ อีกทั้งกฎหมายระเบียบข้อบังคับยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานของสถาบันการเงิน อันเป็นการผลักดันให้มุสลิมจำเป็นต้องใช้เงินทุนในระบบอัตราดอกเบี้ยนำมาสู่ปัญหาและอุปสรรคอีกประการ คือ การขาดสินทรัพย์ค้ำประกันซึ่งธนาคารทั่วไปต้องการ เป็นผลให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้

ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า การธนาคารอิสลามมีบทบาทให้ชุมชนขนาดเล็กสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายกว่าสถาบันการเงินทั่วไป การดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ลูกค้ามุสลิมที่มีอายุสูงขึ้นจะให้ความสำคัญกับบริการทางการเงินที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนา ดังนั้น หากมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการเงินอิสลามมากขึ้นจะสามารถส่งเสริมการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ดียิ่งขึ้น แต่เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคด้าน

ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้านการเงินอิสลามที่มีอย่างจำกัด การส่งเสริมจึงควรมีการสนับสนุนการบูรณาการจากภาครัฐให้เกิดการร่วมมือกันของสถาบันการเงินอิสลามในพื้นที่ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ธนาคารอิสลาม และสหกรณ์อิสลามในการขับเคลื่อนการเงินอิสลามให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ปัจจุบันการดำเนินงานเป็นไปในรูปแบบของต่างฝ่ายต่างทำ ไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อความเชื่อถือของลูกค้ามุสลิมด้วยเช่นกัน

ปัจจุบันธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ได้พยายามสร้างความร่วมมือกับสหกรณ์อิสลามในพื้นที่ มีการเชิญผู้นำทางศาสนาเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้แก่ประชาชนชาวมุสลิมและประชาชนทั่วไปผ่านทางการสอนหลักการออมตามหลักศาสนาทั้งในมัสยิดและโรงเรียน อันเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในระบบการเงินการธนาคารอิสลามตั้งแต่ฐานรากสอดคล้องกับความพยายามของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเงินฐานรากนอกเหนือจากการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

ตามความคิดเห็นของผู้บริหารการธนาคารอิสลาม ระบุว่า การส่งเสริมเศรษฐกิจในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีการเติบโตนั้น *ประการแรก* ควรเน้นให้เกิดการพัฒนาด้านการรับซื้อสินค้าจากชุมชน รวมถึงจัดหาช่องทางการระบายสินค้าออกสู่ท้องตลาด เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นของตนเองอยู่แล้วแต่มีปัญหาในลักษณะเดียวกัน คือ การกระจายสินค้าออกสู่ท้องตลาด ระบบการเงินและระบบการตลาดนั่นเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากเหตุความไม่สงบในพื้นที่ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ถูกกดราคาสินค้า อีกทั้งไม่มีหน่วยงานหรือพ่อค้าคนกลางเข้าไปช่วยเหลือด้านการระบายสินค้าเท่าที่ควร *ประการที่สอง* พัฒนาส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านธุรกิจตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงความรู้ด้านการตลาดเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีความรู้ในการต่อยอดผลิตภัณฑ์ของตนเองให้

มีมูลค่าเพิ่มยิ่งขึ้น *ประการที่สาม* ส่งเสริมการให้ความรู้ด้านการเงินและการออมเงินให้คนในชุมชนตระหนักว่าการออมนั้นผลดีต่อตัวเขา ครอบครัว และชุมชนอย่างไร

เนื่องด้วยรูปแบบทางการเงินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และสหกรณ์อิสลามที่มีความใกล้ชิดกับลูกค้าฐานราก ทำให้การเข้าถึงเป็นไปได้ง่ายและดีกว่าสถาบันการเงินทั่วไป จากการคลุกคลีกับลูกค้ามุสลิมฐานราก พบว่า คนส่วนใหญ่ไม่มีความเข้าใจด้านการเงินอิสลามทำให้ประชาชนเข้าถึงการเงินอิสลามได้น้อยมาก ทั้งนี้ ความไม่เชื่อมั่นต่อระบบการเงินอิสลามเกิดขึ้นเพราะ

1. ไม่เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนจากระบบการเงินทั่วไปที่อิงดอกเบี้ย
2. นักวิชาการศาสนาที่ขาดความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการเงิน

บทบาทที่สำคัญของการธนาคารอิสลามในการลดความยากจน คือ การใช้กลยุทธ์การเข้าถึงแหล่งชุมชนฐานรากโดยผ่านสถาบันการเงินสาขาในการเข้าไปส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน ที่ผ่านมาพบว่า การแก้ไขปัญหาของรัฐบาลมีความล้มเหลว เนื่องจากการกำหนดนโยบายเกิดจากส่วนกลางซึ่งไม่มีความรู้ความเข้าใจในความต้องการที่แท้จริงของคนในพื้นที่ ทำให้การแก้ปัญหาไม่ตรงจุด ไปปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ผู้บริหารการธนาคารอิสลามมีความเห็นว่า การส่งเสริมความรู้ให้แก่ประชาชนสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดและยั่งยืนกว่า มัสยิด คือ ศูนย์รวมการเรียนรู้ของชุมชนที่สามารถให้ความรู้การศึกษาพัฒนาระบบการเงินอิสลามได้ เพื่อให้มีการร่วมแรงร่วมใจกันจัดตั้งสถาบันการเงินหรือกองทุนการเงินอิสลามในมัสยิดหรือชุมชนอันเป็นฐานแรกที่ทำให้ชุมชนมีการออม มีการสนับสนุนการลงทุนสร้างอาชีพ สร้างรายได้ เมื่อมีธุรกิจระดับชุมชนมากขึ้นจะทำให้สถาบันการเงินเติบโตและมีซะกาต[12] ช่วยเหลือ

[12] การให้ทานภาคบังคับ

สังคมต่อไปในด้านการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ถือเป็นการพึ่งพาตนเองสร้างความเข้มแข็งที่ยั่งยืนในวิถีแบบอิสลาม

บทสรุปและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จุดประสงค์ในการตั้งธนาคารอิสลามไม่เพียงเพื่อให้พี่น้องมุสลิมมีบริการธนาคารที่ดำเนินบนหลักการของศาสนาอิสลาม แต่ยังเป็นแหล่งเงินทุนให้ธุรกิจรายย่อย เพิ่มโอกาสในการลงทุนและดึงเงินออมเข้าสู่ระบบเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ

สำหรับกรณีประเทศไทยยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาผลกระทบของการธนาคารอิสลามต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมทั้งผลกระทบต่อความยากจน โดยจะศึกษาในกรณีของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการศึกษาพบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลให้ปริมาณสินเชื่อรวมของสถาบันการเงินอิสลามเพิ่มขึ้นในระยะยาว แต่การเพิ่มขึ้นของสินเชื่อรวมสถาบันการเงินอิสลามไม่ได้ส่งผลให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อย่างไรก็ตาม สินเชื่อรวมของสถาบันการเงินอิสลามส่งผลให้ความยากจนในพื้นที่ลดลง ทั้งนี้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Furqani and Mulyany (2009) ที่ได้ทำการศึกษาในกรณีของประเทศมาเลเซียแล้วพบว่า การเพิ่มขึ้นของ GDP ส่งผลให้การธนาคารอิสลามเติบโต แต่การเติบโตของการธนาคารอิสลามไม่ได้ทำให้ GDP เพิ่มขึ้น ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า สถาบันการเงินอิสลามเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงและเป็นแหล่งเงินทุนทางเลือกแก่ธุรกิจด้านการเกษตร สถาบันการศึกษาเอกชน และชุมชนขนาดเล็กในการต่อยอดอาชีพและธุรกิจ นำไปสู่การสร้างงานและรายได้ อย่างไรก็

ตาม อุปสรรคสำคัญที่พบ คือ การขาดความรู้ด้านการเงินการธนาคารอิสลามของบุคลากรและลูกค้า

สำหรับข้อจำกัดของงานและข้อแนะนำสำหรับการวิจัยในอนาคต เนื่องด้วยสถาบันการเงินอิสลามเพิ่งเปิดดำเนินการในประเทศไทยได้ไม่นาน ทำให้จำนวนปีของข้อมูลที่เก็บได้มีไม่มาก อีกทั้งอุปสรรคในการเก็บข้อมูลปริมาณสินเชื่อของสหกรณ์อิสลามในพื้นที่ซึ่งทำให้ข้อมูลไม่ครบและต้องใช้สหกรณ์ตัวแทน หากในอนาคตมีจำนวนข้อมูลเพิ่มขึ้นและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การวิเคราะห์อาจให้ผลการศึกษาที่เปลี่ยนไป และหากในอนาคตสามารถหาข้อมูลปริมาณสินเชื่อแบ่งตามประเภทสินเชื่อและผลิตภัณฑ์ จะทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ละเอียดยิ่งขึ้นว่าผลิตภัณฑ์หรือสินเชื่อประเภทไหนส่งผลกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและความยากจนมากน้อยกว่ากัน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องแก่การดำเนินการและการขยายตัวของสินเชื่อสถาบันการเงินอิสลาม เนื่องจากพบว่ามีส่วนสำคัญในการช่วยให้พี่น้องมุสลิมในพื้นที่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน เป็นการสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและเล็ก ก่อให้เกิดการสร้างงานและลดปัญหาความยากจน โดยสิ่งสำคัญที่ภาครัฐควรให้การสนับสนุน คือ การปรับกฎหมายเพื่อให้สถาบันการเงินสามารถดำเนินการตามหลักการของการธนาคารอิสลามได้อย่างคล่องตัว ไม่ว่าจะในเรื่องการเสียภาษีซ้ำซ้อนจากการซื้อขายสินทรัพย์ หรือข้อจำกัดในการร่วมลงทุน ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการดำเนินการของธนาคารพาณิชย์และสหกรณ์วางอยู่บนรากฐานของระบบการธนาคารทั่วไปซึ่งใช้ดอกเบี้ย

2. การประเมินงบประมาณภาครัฐที่ถูกใช้จ่ายในพื้นที่ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะงบประมาณที่จัดสรรมาเพื่อการลดปัญหา

ความยากจนซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่เนื่องจากพบว่า งบประมาณเหล่านั้นส่งผลให้ความยากจนลดลงค่อนข้างน้อย

3. ควรใช้สถาบันมัสยิดซึ่งมีความใกล้ชิดกับชุมชนเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้เรื่องการออม การลงทุน การธนาคารและการเงินอิสลาม ซึ่งนโยบายนี้สอดคล้องกับแนวทางของธนาคารแห่งประเทศไทยที่สนับสนุนและส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy)

เอกสารอ้างอิง

Abduh, M. & Chowdhury, N.T. (2012). Does Islamic banking matter for economic growth in Bangladesh? *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 8(3), 104-113.

Abduh, M. & Omar. M.A. (2012). Islamic banking and economic growth: the Indonesian experience. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 5(1), 35-47.

Agrawal, P. (2007). Economic Growth and Poverty Reduction: Evidence from Kazakhstan. *Asian Development Review*, 20(2), 90-115.

Deolalikar, A. (2002). Poverty Growth and Inequality in Thailand. *ERD Working Paper Series No. 8*, Economics and Research Department, Manila, Asian Development Bank.

Furqani, H. & Mulyany, R. (2009). Islamic banking and economic growth: Empirical evidence from Malaysia. *Journal of Economic Cooperation and Development*, 30(2), 59-74.

Krongkaew, M., Chamnivickorn, S., & Nitithanprapas, I. (2006). Economic growth, employment, and poverty reduction linkages: The case of Thailand. *Issues in Employment and Poverty Discussion paper 20*.

Kpodar, K. & Imam, P. (2010). Islamic banking: How has it diffused? *IMF Working Papers*, WP/10/195.

Kumru, C. & Sarntisart, S. (2016). Banking for those unwilling to bank. *Economic Modeling*, 54, 1-12.

Ncube, M., Anyanwu, J., & Hausken, K. (2013). Inequality, Economic Growth, and Poverty in the Middle East and North Africa (MENA). *Working Paper Series*. African Development Bank Group.

Noipom, T. (2014). Can Islamic Micro-financing Improve the Lives of the Clients: Evidence from a Non-Muslim Country. *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies*, 7, 67-97.

Rattanathammaporn, M. (2002). The Effects of Unemployment and Inflation on Income Inequality and Poverty (Master's Thesis). Chulalongkorn University, Bangkok.

Sarntisart, I. (2005). Socio-economic Silence in the Three Southern Border Provinces of Thailand. *Journal of Public and Private Management*, 12(2), 687-716.

Warr, P. (2002). Economic Recovery and Poverty Reduction. *Thailand Development Research Institute Quarterly Review*, 17, 18-27.

Warr, P. (2001). Poverty Reduction and Sectoral Growth: Evidence from Southeast Asia. Australian National University, Canberra.

Warr, P. & Wang, W. (1999). Poverty, Inequality and Economic Growth in Taiwan. *The Political Economy of Development in Taiwan: Essays in Memory of John C. H. Fei*, London, Edward Elgar, 133-165.

Well-Being Promotion for Muslim Thai Foundation. (2010). The 2010 Muslim Thai Census Report. Well-Being Promotion for Muslim Thai Foundation, Bangkok.